

07

Vývojová psychologie: děti a jak s nimi pracovat

bp1818 Základy psychologie sportu a zdraví

Katedra společenských věd a managementu sportu FSpS MU

Osnova

- **Vývojová stadia člověka**
- **Nejvlivnější teorie**
 - **Erik H. Erikson** – teorie psychosociálního vývoje = „osm věků člověka“
 - **Jean Piaget** – teorie kognitivního vývoje
- **„Jak na ně?“**
 - Komunikace podle vývojového období
- **Disociativní (konverzní) poruchy**

Vývojová stadia člověka (ontogeneze)

Období	Přibližný (!) věk	
• Novorozenec	1 měsíc	
• Kojenec	1 měsíc-1 rok	
• Batole	1-3 roky	
• Předškolní věk	3-6 let / do nástupu do školy	
• Mladší školní věk	6-10 let / do nástupu puberty	
• Starší školní věk – puberta	11-14 let	
• Adolescence – dospívání	14-20 let	
• Dospělost (mladá, střední aj.)	20+	
• Stáří (stáří, vysoké stáří)	60+/65+	

E. Erikson:

Teorie psychosociálního vývoje = „osm věků člověka“

- Dělí psychický vývoj do 8 stadií
- Člověk musí v každém stadiu **vyřešit určitý úkol**
- **Každé stadium má cíl**, ke kterému směřuje
- Pokud se podaří úkol zvládnout, vývoj osobnosti pokračuje
- Pokud ne, může dojít ke stagnaci
- **Vývoj jedince je celoživotní**

Přibližný (!) věk

1 měsíc 1 měsíc-1 rok	(1) důvěra x nedůvěra
1-3 roky	(2) autonomie x pochybnosti
3-6 let	(3) iniciativa x vina
6-10 let	(4) píle x inferiorita
11-14 let 14-20 let	(5) identita x zmatení rolí
mladá dosp.	(6) intimita x izolace
dospělost	(7) generativa x stagnace
stáří	(8) integrita ega x zoufalství

Pozor(!): věky u Eriksona jsou pouze orientační, abychom si zde neuváděli „x“ různých dělení

E. Erikson:

Teorie psychosociálního vývoje = „osm věků člověka“

Období	Přibližný (!) věk
• Novorozenec	1 měsíc
• Kojenec	1 měsíc-1 rok
• Batole	1-3 roky
• Předškolní věk	3-6 let
• Mladší školní věk	6-10 let
• Starší školní věk – puberta	11-14 let
• Adolescence – dospívání	14-20 let
• Dospělost (mladá, střední aj.)	mladá dosp.
• Stáří (stáří, vysoké stáří)	dospělost
	stáří

Pozor(!): věky u Eriksona jsou pouze orientační, abychom si zde neuváděli „x“ různých dělení

J. Piaget: Teorie kognitivního vývoje

- Rozdělil kognitivní vývoj do 5 fází (0-12 let)

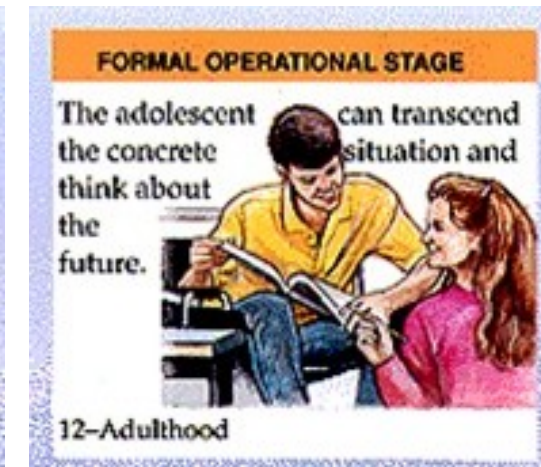
- 1) Fáze senzomotorické inteligence (0-2)

Předoperační fáze:

- 2) Fáze symbolického a předpojmového myšlení (2-4)
- 3) Fáze názorného, intuitivního myšlení (4-7)
- 4) Fáze konkrétních logických operací (7-11)
- 5) Fáze formálních logických operací (11-12)

- K rozšíření – text, videa:

<https://ibpsychmajor.wordpress.com/2013/12/12/jean-piagets-stages-of-cognitive-development/>

Jean Piaget (1896-1980) in his office. Shout out to all those who didn't tidy their office before the start of the school year.

Předškolní věk: 3-6 let (resp. po nástup d

- Období iniciativy
- Zapojování se do kolektivu, učení se pravidel a spolupráce

- **Psychický vývoj**

- **Velký rozvoj citů, silné prožitky (radost, zlost)**
- **Piaget: fáze názorného, intuitivního myšlení (3)**
 - Nepřesné myšlení, mnohá omezení
 - Egocentrismus, „Můj úsudek je správný“
 - Magické myšlení aj.
- **Velký zájem o pohádky, příběhy**
- **Nestálá pozornost**
- **Erikson: fáze iniciativy (iniciativa x vina)**

Předškolní věk: 3-6 let (resp. po nástup do školy)

- Tělesný vývoj a pohyb

- Rychlý růst, „nejsou rozdíly mez pohlavími“ (relativně, dívky dozrávají dřív a rovnoměrněji aj.)
- Přemíra pohybové energie, radost z pohybu
- **Děti vnímají pohyb komplexně**

- Sociální vývoj

- Ústup sobeckého jednání
- **Děti si zvykají být součástí kolektivu**
 - Do 4 let děti spíš „individualistické“
- Uvědomění si myšlení druhých
- **Učitel = „pečovatel a ošetřovatel“**

Předškolní věk: 3-6 let – „Jak na ně?“

- **Zaujmout dítě**
 - Zjistit, „na čem dítě ujíždí“
 - Zapojit metafory, fantazii, pohádky, příběhy
 - Zapojit různé vjemy – barvy, obrázky
- **Být srozumitelný**
 - Dětské výrazy, formulace, přirovnání
- **Udržet si pozornost**
 - Měnit podněty, být kreativní

Mladší školní věk: 6-10/12 let (první stupeň ZŠ, do puberty)

- Psychický vývoj

- Posun v myšlení – **fantazie** → **realita**
- Pořád ale velká fantazie a zájem o hru, upřednostňují napodobování skutečnosti
- Pozornost – už delší dobu a zaměřená žádoucím směrem, ale stále kolísavá, ↑ unavitelnost
- **Piaget: Stádium konkrétních operací**
 - Logické myšlení, zobecňování... ale chybí abstraktní myšlení
- **Erikson: píle x inferiorita (6-12)** – dítě usiluje o dobrý výkon

Mladší školní věk: 6-10/12 let (první stupeň ZŠ, do puberty)

- Tělesný vývoj a pohyb

- Zpomalení růstu
- „Zlatý věk motoriky“ – dítě se dobře učí novým pohybovým dovednostem... i rychle zapomíná
- Schopnost učit se složitější pohyby, velká schopnost nápodoby
- Rozlišují správný a špatný pohyb, navzájem se opravují
- Vysoká výkonnost, síla, dítě nedokáže hospodařit s energií

- Sociální vývoj

- **Rozšiřování okruhu sociálních vztahů**
- **Fungování v kolektivu** – respektování zákonitostí a pravidel, týmová spolupráce
- **Respektují dominantní postavení učitele**
- Nevyžadují účast rodičů (ta je rušivá)
- Učitel = „režisér, vypravěč, náčelník“

Mladší školní věk: 6-10/12 let – „Jak na ně?“

• Zaujmout dítě

- Zjistit, „na čem dítě ujíždí“ – už to budou jiná témata
- Zapojit metafory, fantazii, pohádky, příběhy... už ne tak dětinské
- Forma hry, popř. občas soutěže

• Být srozumitelný

- Dětské výrazy, formulace, přirovnání – ale nebýt příliš dětinský

• Udržet si pozornost

- Měnit podněty, být kreativní – i když už vydrží déle, stále myslet na „krátkodobou“ koncentraci dítěte

• Respektovat individuální vývojovou úroveň

- To platí vždy, ale zde je velký rozdíl
- Např. předškolák 6 let vs „puberták“ 12 let

Předškolní věk: 3-6 let – „Jak na ně?“

• Zaujmout dítě

- Zjistit, „na čem dítě ujíždí“
- Zapojit metafory, fantazii, pohádky, příběhy
- Zapojit různé vjemy – barvy, obrázky

• Být srozumitelný

- Dětské výrazy, formulace, přirovnání

• Udržet si pozornost

- Měnit podněty, být kreativní

Starší školní věk: 11-15 let (druhý stupeň ZŠ, od puberty)

Adolescence: 10-19 let (po ukončení SŠ, VŠ)

- Tělesný vývoj a pohyb

- **Období pubescence = 1. fáze dospívání, cca 11-15 let**
 - Rychlý tělesný růst, snížená koordinace
 - Dítě rychle chápe nový pohyb, rychle se učí
 - **Rozdíly** mezi chlapci (rychlost, nasazení, síla) a dívkami (cit, harmonie)
- **Období adolescence – spíše později, dítě už má za sebou pubertu**
 - Fyzicky dospělý

- Psychický vývoj

- Přejít z dětství → dospělost
- **Výkyvy v náladách, v sebehodnocení**
- **Přecitlivělost** na kritiku
- **Piaget: Fáze formálních logických operací**
 - Abstraktní i logické myšlení
- **Erikson: identita x zmatení rolí**

Starší školní věk: 11-15 let (druhý stupeň ZŠ, od puberty)

Adolescence: 10-19 let (po ukončení SŠ, VŠ)

- **Sociální vývoj**

- Nejdůležitější jsou **vrstevníci**
- Snaha oponovat dospělému, vymezit se, ale...
- ... s **chápatým, tolerantním dospělým může mít dítě perfektní vztah!**

Starší školní věk: 11-15 let – „Jak na ně?“

Adolescence: 10-19 let

- **Zaujmout**
 - Zjistit, co je pro něj relevantní → small talk, zájem
- **Být srozumitelný**
 - Mladší – dle potřeby jednodušší výrazy, vysvětlení
- **Udržet si pozornost** – relevantní hl. u mladších dětí
- **Respektovat individuální vývojovou úroveň**

Hry, fantazie, přizpůsobení
mluvy, ... / „puberták“

10 let

Mladší školní věk: 6-10/12 let – „Jak

- **Zaujmout dítě**
 - Zjistit, „na čem dítě ujíždí“ – už to budou jiná témata
 - Zapojit metafory, fantazii, pohádky, příběhy... už ne tak dětinské
 - Forma hry, popř. občas soutěže
- **Být srozumitelný**
 - Dětské výrazy, formulace, přirovnání – ale nebýt příliš dětinský
- **Udržet si pozornost**
 - Měnit podněty, být kreativní – i když už vydrží déle, stále myslet na „krátkodobou“ koncentraci dítěte
- **Respektovat individuální vývojovou úroveň**
 - To platí vždy, ale zde je velký rozdíl
 - Např. předškolák 6 let vs „puberták“ 12 let

Předškolní

- Zaujmout dítě
 - Zjistit, „na čem“
 - Zapojit metafo
 - Zapojit různé v
- Být srozumitelný
 - Dětské výrazy,
- Udržet si pozornost
 - Měnit podněty

Jednání
s dospělým

20 let

Starší školní věk: 11-15 let – „Jak na ně?“

Adolescence: 10-19 let

- Jak na „pubertáky/adolescenty“?
 - Zajímat se o jejich názory, postoje
 - Nejednat s nimi jako s dětmi
 - Tykání/vykání?
 - Nekomentovat výkyvy
 - Opatrně s kritikou
 - Brát je jako sobě rovné

Hry, fantazie, přizpůsobení
mluvy, ... / „puberták“

10 let

Jednání
s dospělým

20 let

Komunikace s dětmi... i dospělými 😊

- **Zajímat se o klienta**

- Na čem dítě „ujíždí“, co je pro něj důležité → stavět na tom vs ice-breaker
- Ice-breaker a důkaz zájmu i u dospělých, rodičů, rodinných příslušníků ...

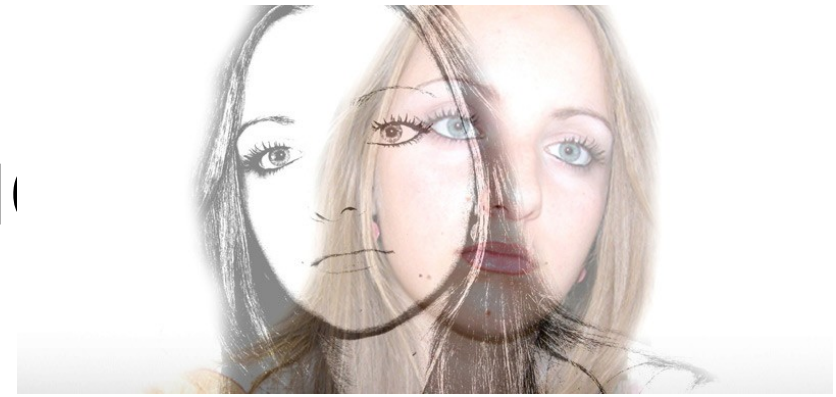
- **Děti „zrcadlí“ dospělého**

- Být pozitivně naladěný, být vzorem

- **Kritizovat chování, ne osobnost**

Disociativní (konverzní) poruchy

- F44
- **Různé poruchy se stejným původem, kterým je disociace**
- **Disociace** = vzpomínky či myšlenky jsou disociovány („odděleny“) od vědomé části psychiky
 - **Obranný mechanismus**, který člověk nevědomě použije, když jeho psychika není schopna vyrovnat se s určitým psychickým obsahem – např. se závažným traumatem (zneužívání, svědek vraždy aj.)
 - „Odpojení se“, které „pomůže“ v těžké chvíli... ale má vliv na celkovou stabilitu psychiky ☹️
 - Disociace je **podkladem pro řadu psychických i tělesných příznaků**
- Příklady disociativních poruch: disociativní amnézie, fuga, stupor, trans a stavy posedlosti, disociativní poruchy motoriky aj.
- Konverze – vizte téma „Psychosomatika“ →
 - **Konverze** = přenesení emočního konfliktu do somatické sféry
 - Útěk/únik od psychického problému k „fyzické“ nemoci

Disociativní (konverzní) poruchy: **disociativní poruchy motoriky**

- **Charakteristika**

- Ztráta schopnosti činit normální volní pohyby
- Ztráta či narušení pohybů končetin (ochrnutí, křeče), kožního citění, zraku, sluchu, čichu, ...
 - Nejčastěji ztráta schopnosti pohybovat celou končetinou, anebo její částí
- Příznaky připomínají neurologickou nemoc, ale jsou atypické, mají bizarní, proměnlivý charakter
- Nelze zjistit tělesnou poruchu, která by vysvětlovala potíže pacienta

Disociativní (konverzní) poruchy: disociativní poruchy motoriky

- **Léčba:** psychoterapie, hypnóza, farmakoterapie, ...
- „Jak JÁ mohu pomoci?“
 - Poskytnutí informací
 - Doporučení psychologické a jiné pomoci
 - Poskytnutí sociální opory
 - Opora, možnost vypovídat se, vyjádření pochopení, ...
 - „Terapeutické postupy jsou zaměřeny na zlepšení tolerance psychiky vůči stresu a frustraci (vzhledem k vnitřním i vnějším impulzům).“ (Praško et al., 2007, vizte odkaz níže)
 - → mluvit o stresu, o tom, jak ho zvládat, naučit techniky jako zklidňující dýchání aj.

<https://www.solen.cz/pdfs/med/2007/11/09.pdf>

Děkuji za pozornost.

Z pohledu dětí...

- **Téma:**
 - „Jak se bavit s tímto dítětem/mladým člověkem?“
 - „Jak motivovat toto dítě k pohybové aktivitě?“
- **Možná témata s dítětem**
 - Co ho baví, co má a nemá rádo
 - Pohybová aktivita – běžná vs v době Covid-19
 - Vztah k pohybové aktivitě
 - Motivace ke sportu a pohybu
 - ...

